

Notitie Reikwijdte en Detailniveau Hollands Diep

Actualisatie beheerplan Natura2000

Colofon

Uitgegeven door Rijkswaterstaat
Opgesteld door SWECO

Datum 28 april 2025
Versie EC1
Status EINDCONCEPT

Inhoud

Samenvatting 4

1 Inleiding 6

- 1.1. Waarom een (nieuw) Natura 2000-beheerplan? 6
- 1.2. Plan-mer plicht voor een Natura2000-beheerplan 7
- 1.3. Milieueffectrapportage (mer) 7
- 1.4. Leeswijzer 7

2 Natura 2000-beheerplan 9

- 2.1. Gebiedsbeschrijving 9
- 2.2. Doelstelling en probleemanalyse 11
- 2.3. Opgaven geactualiseerd beheerplan 16
- 2.4. Uitgangspunten oplossingsrichtingen 18

3 Plan van aanpak voor het MER 20

- 3.1. Een MER in twee stappen: alternatieven/maatregelen 20
- 3.2. Te beoordelen (milieu)aspecten 22
- 3.3. Beoordelingsmethodiek 24
- 3.4. Referentiesituatie MER 25
- 3.5. Relevante wetgeving en beleidskaders 26

4 Vervolgproces en procedure 27

- 4.1. Voorbereiding vaststelling Natura 2000-beheerplan 27
- 4.2. Participatie 27
- 4.3. Bevoegd gezag 28

5 Begrippenlijst 29

Samenvatting

Inleiding

Voor het opstellen van een nieuw Natura 2000-beheerplan voor het Hollands Diep is een milieueffectrapport (MER) nodig.

De eerste stap voor dit rapport is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). In deze notitie staat welke milieueffecten worden onderzocht en hoe dit wordt gedaan. De NRD geeft belanghebbenden de kans om vroeg mee te denken over het milieueffectonderzoek.

Over het Hollands Diep

Het Hollands Diep is onderdeel van de delta van Rijn en Maas. Het Hollands Diep maakt deel uit van het Natura 2000-landschap Rivierengebied. Het staat in verbinding met het Haringvliet, dat in november 1970 zijn open verbinding met de zee verloor door sluiting van de Haringvlietdam. Het Hollands Diep is een Natura 2000-gebied vanwege bijzondere natuur in en langs de rivier. Dat is van belang voor beschermde dieren zoals vogels en vissen.

Natuurdoelen

In Natura 2000-gebieden gelden doelen voor het beschermen van natuur en dieren.

Er zijn twee soorten doelen:

- **Behoudsdoelstellingen:** de natuur mag niet slechter worden.
- **Verbeter en/of uitbreidingsdoelstellingen:** de natuur moet beter worden dan in het verleden.

De huidige situatie van de natuur is in kaart gebracht. Hierbij is gekeken naar:

- de grootte en kwaliteit van leefgebieden;
- het aantal vogels en andere beschermde dieren.

Voor de gebieden langs het Hollands Diep worden doelen voor de grootte (hectares) twee van de drie natuurtypen niet gehaald en de kwaliteit voor alle natuurtypen onvoldoende. Voor de omvang van de populatie worden de doelen voor 5 diersoorten -waarschijnlijk- niet gehaald. De doelen voor de kwaliteit van het leefgebied worden voor 6 soorten -waarschijnlijk- niet gehaald. Voor trekvis is er nu nog te weinig informatie om conclusies te kunnen trekken.

In een extra document, de **Doeluitwerking**, staat waarom sommige doelen niet worden gehaald. Ook staan hierin mogelijke oplossingen. In de volgende fase worden deze oplossingen verder besproken met betrokkenen.

Wat wordt in het milieueffectrapport (MER) onderzocht?

Het MER onderzoekt wat de gevolgen zijn van het beheerplan voor natuur en milieu in en rondom het Natura 2000-gebied.

In het rapport wordt gekeken naar:

- wat er gebeurt als het beheerplan niet wordt uitgevoerd (de referentiesituatie);
- welke maatregelen mogelijk zijn om de natuurdoelen te halen;
- wat de effecten van die maatregelen zijn.

Voorbeelden van maatregelen zijn een ander beheer of inrichting van de natuurgebieden, extra toegangsbeperking om verstoring tegen te gaan of systeemveranderingen door een andere bediening van de Haringvlietsluizen.

Het rapport vergelijkt verschillende pakketten van maatregelen. Het beheerplan geldt voor zes jaar. Niet alle doelen kunnen in die periode worden gehaald. Daarom is er een **basisambitie**:

- Zo snel mogelijk voldoen aan de behoudsdoelstellingen.
- In 2030 is 30% van de doelen verbeterd.
- In 2040 is dat 60%, en in 2050 90%.

Hoe gaat het verder?

De NRD wordt gepubliceerd zodat iedereen weet dat het mer-proces is gestart.

Na publicatie kunnen mensen **zes weken lang** reageren op de NRD. Er zijn **inloopsprekuren** waar mensen vragen kunnen stellen. Deze worden aangekondigd via een nieuwsbrief en de website www.rwsnatura2000.nl.

Let op: vragen tijdens het spreekuur tellen niet als officiële reactie.

Rijkswaterstaat maakt daarna het Plan-MER en het ontwerp van het beheerplan. Deze worden tegelijk gepubliceerd. Dan kan iedereen opnieuw reageren.

Rijkswaterstaat organiseert het proces. De ministers van Infrastructuur & Waterstaat en van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur én de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant stellen het plan vast.

Gedurende het hele proces praat Rijkswaterstaat met betrokken organisaties, deskundigen, en andere partijen. Ook wordt informatie gedeeld via nieuwsbrieven, de website en spreekuren.

Zo zorgen we samen voor een goed en gedragen beheerplan voor het Hollands Diep.

1 Inleiding

Voor u ligt de notitie reikwijdte en detailniveau (NRD) voor de actualisatie van het Natura 2000-beheerplan Hollands Diep. In de NRD wordt de inhoud van de milieueffectrapportage (mer) afgebakend. De mer heeft tot doel het milieubelang vroegtijdig en volwaardig mee te nemen in de besluitvorming over de te nemen maatregelen in het Natura 2000-beheerplan. Een Natura 2000-beheerplan is onder de Omgevingswet aangemerkt als een programma¹. Om die reden is in dit geval sprake van een plan-mer². De NRD is de onderzoeksagenda voor de plan-mer en bevat de volgende elementen:

- Het 'waarom' van de plan-mer
- Een korte gebiedsbeschrijving
- De te beschouwen alternatieven
- De te onderzoeken milieuaspecten
- De manier van effectbepaling

Participatie op deze NRD vindt plaats middels een zienswijzeprocedure. In een zienswijzenprocedure kunt u een reactie geven op een nog uit te voeren plan of te nemen besluit van de overheid. Een zienswijzenprocedure verloopt volgens een aantal vaste stappen. Deze stappen zijn vastgelegd in de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Daarnaast wordt de NRD ter advies voorgelegd aan de Commissie-mer en wordt advies gevraagd aan de wettelijke adviseurs.

1.1. Waarom een (nieuw) Natura 2000-beheerplan?

Natura 2000 is een netwerk van beschermde natuurgebieden binnen de Europese Unie. Natura 2000-gebieden zijn aangewezen op basis van de Europese Vogel- en/of Habitatrichtlijn. Het Natura 2000-gebied Hollands Diep is aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijngebied.

Het huidige plan is vastgesteld in 2016 en verlengd in 2022 en daarmee heeft het plan rechtskracht tot 2028. Om de natuurwaarden te behouden en te beschermen wordt het Natura 2000-beheerplan geactualiseerd. Een Natura 2000-beheerplan is praktisch gezien een 'uitvoeringsdocument' van het aanwijzingsbesluit. In het beheerplan staat welke maatregelen getroffen worden en welk beheer uitgevoerd moet worden om de natuurdoelen uit het aanwijzingsbesluit te halen en te behouden. Tevens wordt in het beheerplan afgewogen welke activiteiten zonder nadere voorwaarden mogen plaatsvinden in en rondom het Natura 2000-gebied, en welke activiteiten niet of alleen onder bepaalde voorwaarden mogen plaatsvinden. Rijkswaterstaat is in de rol van voortouwnemer de initiatiefnemer voor het opstellen van het beheerplan en draagt daarmee zorg om voor deze gebieden aan te geven wat de te treffen passende maatregelen zijn voor de komende beheerperiode. De minister van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) is coördinerend bevoegd gezag (mede namens de staatssecretaris van Landbouw, visserij, voedselzekerheid en natuur (LVVN) en de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant).

¹ Artikel 3.8, derde lid, en artikel 3.9, derde lid, van de Omgevingswet

² Zie artikel 16.34 van de Ow.

1.2. Plan-mer plicht voor een Natura2000-beheerplan

Een beheerplan voor Natura 2000-gebieden is onder de Omgevingswet aangemerkt als een (verplicht) programma³ dat is voorgeschreven ter implementatie van EU-richtlijnen. De plan-mer ondersteunt de overheid bij strategische afwegingen over 'wettelijk of bestuursrechtelijk voorgeschreven' plannen, zoals omgevingsvisies, programma's, omgevingsplannen en voorkeursbeslissingen bij projectbesluiten.

Een plan-mer(-beoordeling) voor een Natura 2000-beheerplan is verplicht wanneer⁴:

- Het beheerplan kaders stelt voor mer-plichtige of project-mer-beoordelingsplichtige projecten, of
- In het beheerplan activiteiten worden opgenomen waarvoor een passende beoordeling moet worden opgesteld omdat sprake is van projecten met mogelijke significante gevolgen die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van het N2000-gebied, of
- Het beheerplan kaders stelt voor andere projecten die mogelijke aanzienlijke milieueffecten hebben.

1.3. Milieueffectrapportage (mer)

De maatregelen die in het Natura 2000-beheerplan worden vastgelegd kunnen naast effecten op de Natura 2000-doelstellingen óók effect hebben op andere (milieu)aspecten. De milieueffectrapportage is bedoeld om deze effecten zo goed mogelijk in beeld te brengen en alle (milieu)aspecten volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming.

In de plan-mer worden meerdere varianten en alternatieve (pakketten van) maatregelen met elkaar vergeleken. De alternatieven of varianten worden beoordeeld op hun relevante effecten op de fysieke leefomgeving en op basis van deze beoordeling met elkaar vergeleken. Op deze manier kan een afweging worden gemaakt tussen de verschillende alternatieve (pakketten van) maatregelen, waarbij alle relevante (milieu)aspecten worden meegenomen. De (mogelijke) maatregelen die in het MER worden onderzocht zijn op het moment van schrijven van de NRD nog niet bekend. In de NRD worden daarom de oplossingsrichtingen beschreven die in een volgende fase van het beheerplanproces worden uitgewerkt tot maatregelen en daarna maatregelpakketten. In de NRD wordt beschreven op welke mogelijke (milieu)aspecten deze maatregelen en vervolgens maatregelpakketten worden beoordeeld.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een korte beschrijving van het Natura 2000-gebied Hollands Diep en de instandhoudingsdoelstellingen die gelden voor dit gebied. Daarbij wordt aangegeven in hoeverre deze doelen gerealiseerd zijn. De belangrijkste knelpunten die het doelbereik in de huidige situatie in de weg staan worden hier eveneens beschreven. In hoofdstuk 2 wordt bovendien een eerste beeld gegeven van de opgaven van het

³ Artikel 3.8, derde lid en artikel 3.9, derde lid, van de Ow.

⁴ Artikel 16.36 van de Ow.

geactualiseerd beheerplan en de uitgangspunten die zijn gehanteerd bij het samenstellen van de oplossingsrichtingen. Hoofdstuk 3 beschrijft aan de hand van welke methodiek en milieuaspecten de oplossingsrichtingen in het MER zullen worden onderzocht. Hoofdstuk 4 geeft een doorkijk naar het vervolgproces en de procedure.

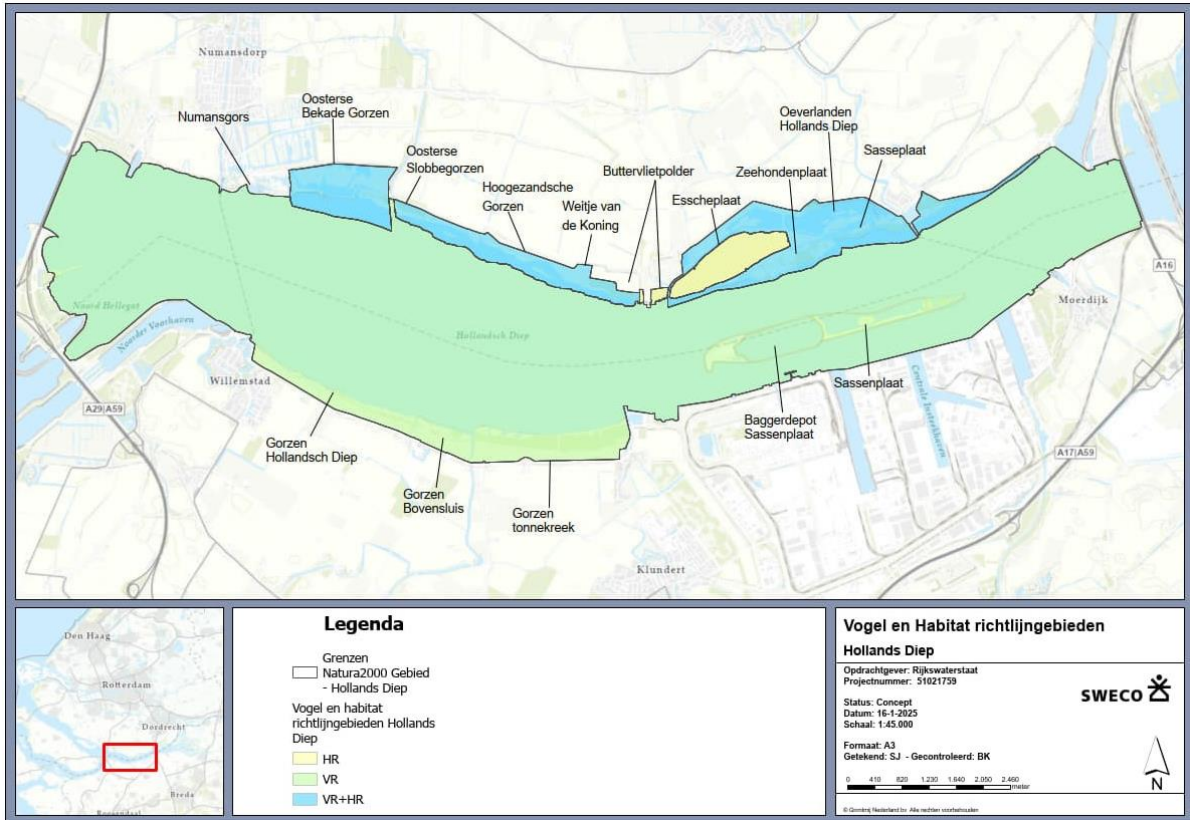
2 Natura 2000-beheerplan

2.1. Gebiedsbeschrijving

Het Hollands Diep is een voormalig estuarium dat deel uitmaakt van de delta van Rijn en Maas, die respectievelijk via de Boven-Merwede en de Amer hun water afvoeren naar het Hollands Diep. Hollands Diep maakt deel uit van het Natura 2000-landschap Rivierengebied. Het laatste traject naar de zee wordt gevormd door het Haringvliet, dat in november 1970 zijn open verbinding met de zee verloor door sluiting van de Haringvlietdam en door een indirecte verbinding met de Oude Maas via de Dordtsche Kil.

Het Hollands Diep is aangewezen als Habitatrictlijn- en Vogelrichtlijngebied. Verreweg het grootste gedeelte van het Natura 2000-gebied is alleen onder de Vogelrichtlijn aangewezen. Delen van de noordoever, van de Oosterse Bekade Gorzen tot de Dordtsche Kil, zijn daarbij ook aangewezen onder de Habitatrictlijn. Het natuurreservaat Oeverlanden Hollands Diep is alleen onder de Habitatrictlijn aangewezen.

Het gedeelte van het gebied dat onder de Habitatrictlijn is aangewezen, betreft een aantal platen en gorzen op de noordoever van het Hollands Diep. Midden in het Hollands Diep (Vogelrichtlijn) ligt een baggerspeciedepot met enkele bosschages. De Esscheplaat, Zeehondenplaat en Sasseplaat bestaan voor het grootste deel uit getijdengrienden en vloedbossen (doorgeschoten grienden), die in het verleden onder invloed stonden van het natuurlijke getij. De Oosterse Slobbengorzen zijn voormalige slikken en platen, riet- en grasgorzen en grienden. De Hoogezandsche Gorzen zijn buitendijkse grasgorzen. De Oostelijke Bekade gorzen en Oeverlanden (APL-polders) zijn nieuw ontwikkelde gebieden met ondiep water en slikkige oevers. In Figuur 2.1 is de begrenzing van het Natura 2000-gebied weergegeven.

Figuur 2.1 | Begrenzing Natura 2000-gebied Hollands Diep. Bron: www.natura2000.nl

2.2. Doelstelling en probleemanalyse

Voor zowel de habitattypen, Habitatrichtlijnsoorten, broedvogels en niet-broedvogels zijn voor dit Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelen benoemd (ook wel natuurdoelen genoemd). Deze geven aan welke natuurwaarde (habitattypen, vogels, overige dieren en hun leefgebieden) we in welke kwaliteit (de doelen) willen beschermen. Ook staat erin waar dat moet gebeuren, oftewel de exacte begrenzing van het gebied. De instandhoudingsdoelstellingen zijn in beeld gebracht en er is bekeken of het doel inmiddels bereikt is. Ook is bekeken wat de trends zijn in bijvoorbeeld oppervlakte en kwaliteit van leefgebied en populatie van soorten. Deze informatie geeft een beeld van het doelbereik en of er stappen ondernomen moeten worden om doelen te behalen. Hieronder wordt een samenvatting gegeven van de resultaten hiervan. In de beschrijving wordt gesproken over de volgende referenties:

- Referentiedatum verslechteringsverbod: Voor Habitatrichtlijngebieden geldt de datum waarop het gebied op de lijst van gebieden van communautair belang is geplaatst als referentiedatum. Dit geldt ook voor gebieden die op grond van de Vogelrichtlijn (79/409/EEG) zijn aangewezen. Voor het Hollands Diep is de referentiedatum voor de Habitatrichtlijn 7 december 2004, voor de Vogelrichtlijn is de referentiedatum 24 maart 2000. Een eis is dat de situatie in het gebied ten opzichte van de referentiedatum in ieder geval niet mag verslechteren (verslechteringsverbod). Is dat wel het geval, dan zijn direct maatregelen nodig.
- Referentiedatum instandhoudingsdoelstelling: De opgave voor de instandhoudingsdoelen wordt voor Habitatrichtlijngebieden bepaald ten opzichte van het moment van het aanwijzingsbesluit voor het betreffende Natura 2000-gebied. Het Hollands Diep is in 2013 aangewezen als Natura 2000-gebied. Daarbij zijn de instandhoudingsdoelen vastgesteld. De doelen kunnen zich richten op behoud of uitbreiding/verbetering van oppervlakte, kwaliteit en/of omvang van de populatie. Het doel is om in 2050 100% van de instandhoudingsdoelen bereikt te hebben⁵. Voor Vogelrichtlijngebieden geldt een ander moment als referentiedatum voor de instandhoudingsdoelen: de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (dit is een ander jaar dan het aanwijzingsbesluit). Hollands Diep is in 2000 aangewezen als Vogelrichtlijngebied.
- Huidige situatie: voor het opstellen van het beheerplan is geïnventariseerd hoe het gebied er in de huidige situatie uitziet. Hiervoor wordt de meest recente informatie tot en met 2024 gebruikt. Op basis hiervan wordt bepaald of er maatregelen nodig zijn om de instandhoudingsdoelen te halen.

Habitattypen

Hollands Diep is bij de noordoever aangewezen voor de habitattypen slikkige rivieroever (H3270), ruigten en zomen (H6430B) en vochtige alluviale bossen (H91E0A). De instandhoudingsdoelstellingen en het huidige doelbereik van deze habitattypen zijn weergegeven in tabel 2.1.

⁵ Het beheerplan heeft een geldigheidsduur van 6 jaar. Na deze periode wordt het beheerplan geëvalueerd en indien nodig geactualiseerd om ervoor te zorgen dat de natuurdoelen worden gehaald en aangepast aan nieuwe omstandigheden. De maatregelen die nu worden vastgesteld hoeven daarom niet direct tot 100% doelbereik te leiden. Uitgangspunt is dat in 2030 gemiddeld 30% van de doelen zijn bereikt en in 2040 gemiddeld 60% van de doelen.

Tabel 2.1 | Huidig doelbereik van habitattypen slikkige rivieroever, ruigten en zomen (harig wilgenroosje) en vochtige alluviale bossen

Habitatype	IHD		Trend		Doel behaald?	
	Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit
H3270 slikkige rivieroever	=	=	(-)	(-)	(nee)	(nee)
H6430B ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	=	=	(-)	(-)	(nee)	(nee)
H91E0A Vochtige alluviale bossen	=	=	(+)	(-)	(ja)	(nee)

IHD: instandhoudingsdoel; = behoud oppervlakte/kwaliteit; > uitbreiding oppervlakte/verbetering kwaliteit

Doelbereik: () mogelijk; ja doel behaald; nee doel niet behaald; ? onbekend

Trends: () mogelijk; 0 stabiel; + positief; - negatief; ? onbekend

De instandhoudingsdoelstelling voor **slikkige rivieroever** betreft behoud van oppervlakte en kwaliteit. Omdat de verwachting is dat het oppervlak in de huidige situatie kleiner is dan op de referentiedatum wordt aangenomen dat het doel behoud oppervlakte niet is behaald en dat er sprake is van een negatieve trend, die zonder verdere maatregelen, gezien de processen die hieraan ten grondslag liggen, zal doorzetten. Wat betreft de kwaliteit wordt verwacht dat de behoudsdoelstelling niet wordt gehaald gezien de negatieve trends die in de vegetatie optreden en het feit dat aan de meeste voorwaarden voor structuur en functie niet wordt voldaan.

De instandhoudingsdoelstelling voor **ruigten en zomen** (harig wilgenroosje) betreft eveneens behoud van oppervlakte en kwaliteit. Het oppervlak van het habitatype is volgens de analyses afgenomen, waardoor geconcludeerd wordt dat het behoudsdoel voor oppervlakte niet is gerealiseerd. Er komen weinig typische soorten voor (al zijn de aantallen toegenomen). De functionele omvang wordt daarbij niet altijd gehaald en de uitbreiding van late guldenroede en reuzenbalsemien is een punt van zorg. Verder leidt verdroging tot een versnelde successie en verzuivering en dit zorgt voor een afname van het aantal soorten (Rijkswaterstaat 2024⁶). Op basis hiervan is op basis van expert judgement beoordeeld dat de doelstelling voor kwaliteit niet gehaald is.

Ook de instandhoudingsdoelstelling voor **vochtige alluviale bossen** betreft behoud van oppervlakte en kwaliteit. Het doel voor oppervlak is gehaald. De kwaliteit van het habitatype is echter in het algemeen matig tot slecht, en exoten, successie, en verdroging zijn een punt van zorg. Op basis van deze trends en knelpunten is geconcludeerd dat het behoudsdoel voor de kwaliteit van H91E0A vanwege niet gehaald is.

- *Habitatrichtlijnsoorten*

Hollands Diep is aangewezen voor de volgende Habitatrichtlijnsoorten: (migrerende) vissoorten en de zoogdieren bever en noordse woelmuis. De instandhoudingsdoelstellingen en het huidige doelbereik van deze Habitatrichtlijnsoorten zijn weergegeven in tabel 2.2.

⁶ Rijkswaterstaat. 2024. 'ecologische evaluatie Natura 2000 beheerplannen Hollands Diep'

Tabel 2.2 | Huidig doelbereik Habitatrichtlijnsoorten zeeprik, rivierprik, elft, fint, zalm, bittervoorn, grote modderkruiper, kleine modderkruiper, bever, noordse woelmuis

Habitat-richtlijnsoort	IHD		Trend		Doel behaald?	
	Populatie	Omvang en kwaliteit leefgebied	Populatie	Omvang en kwaliteit leefgebied	Populatie	Omvang en kwaliteit leefgebied
H1095 Zeeprik	>	=/=	?	(0/0)	?	(ja)
H1099 Rivierprik	>	=/=	?	(0/0)	?	(ja)
H1103 Elft	>	=/=	?	(0/0)	?	(ja)
H1103 Fint	>	=/=	?	(0/0)	?	(ja)
H1106 Zalm	>	=/=	?	(0/0)	?	(ja)
H1134 Bittervoorn	=	=/=	?	?/?	?	?
H1145 Grote Modderkruiper	=	=/=	-	(0/0)	nee	(ja)
H1149 Kleine Modderkruiper	=	=/=	(+)	?/?	?	?
H1337 Bever	=	=/=	+	(+)/0	ja	ja
H1340 Noordse woelmuis	=	>/>	-	-/-	nee	nee

IHD: instandhoudingsdoel; = behoud populatie of omvang/kwaliteit leefgebied; > uitbreiding populatie of toename omvang/verbetering kwaliteit leefgebied (In de kolommen 'omvang en kwaliteit leefgebied' voor IHD en Trend staan twee aanduidingen: de eerste heeft betrekking op de omvang van leefgebied en de tweede op de kwaliteit van leefgebied)

Doelbereik: () mogelijk; ja doel behaald; nee doel niet behaald; ? onbekend

Trends: () mogelijk; 0 stabiel; + positief; - negatief; ? onbekend

Omdat er geen gerichte monitoring van de aantallen in het Hollands Diep plaatsvindt van **zeeprik, rivierprik elft, fint en zalm** kunnen geen conclusies getrokken worden met betrekking tot het doelbereik voor populatie. Op basis van de trends in de periode vanaf 2013 hebben geen wezenlijke veranderingen in het Hollands Diep plaatsgevonden in omvang en kwaliteit van het leefgebied. Daarom zijn de instandhoudingsdoelstellingen voor omvang en kwaliteit van leefgebied naar verwachting behaald. Voor **grote modderkruiper** geldt dat de trend in aantallen negatief is. Hierdoor is behoud van de populatie niet gerealiseerd. Wel zijn omvang en kwaliteit van het leefgebied stabiel dankzij het beheer. Gezien het geïsoleerde karakter en zeer kleine omvang van het leefgebied en het intensieve beheer dat nodig is om het leefgebied in stand te houden, is het behouden van het leefgebied op langere termijn onzeker. Op basis van bemonsteringen van oeverzones lijkt de populatietrend voor de **kleine modderkruiper** naar verwachting positief te zijn, al kan er door het ontbreken van voldoende lange gegevensreeksen en onvolledigheid van gegevens geen goede uitspraak gedaan worden over het gehele gebied. Vanwege de onvolledigheid van de gegevens en ontbreken van voldoende lange gegevensreeksen zijn er geen uitspraken te doen over het behalen van het doelbereik en de trends voor populatie **bittervoorn**.

De doelen voor populatie en omvang en kwaliteit van leefgebied voor de **bever** worden op dit moment gehaald. Dit komt doordat de verspreiding en aantal burchten is toegenomen, en daarmee naar alle waarschijnlijkheid de gehele populatie in omvang is toegenomen. Bovendien is de oppervlakte aan leefgebied voor bevers, zoals zachthoutoibossen toegenomen. Er zijn in de huidige situatie geen indicaties dat de **noordse woelmuis** nog aanwezig is in Hollands Diep. De kwaliteit van het leefgebied is verslechterd en in omvang afgenomen.

- *Broedvogels*

Hollands Diep is aangewezen voor broedvogel Vogelrichtlijnsoorten lepelaar en kluut. De instandhoudingsdoelstellingen en het huidige doelbereik van deze broedvogels zijn weergegeven in tabel 2.3.

Tabel 2.3 | Huidig doelbereik broedvogels lepelaar en kluut

Broedvogels	IHD		Trend	Omvang en kwaliteit leefgebied	Doel behaald?	
	Populatie omvang	Omvang en kwaliteit leefgebied	Populatie		Populatie	Omvang en kwaliteit leefgebied
Lepelaar	40 broedparen	=/=	+	0/0	ja, 156 paren	ja
Kluut	2.000/90* broedparen	=/=	-	(-/-)	nee, 865/27* paren	nee

IHD: instandhoudingsdoel; = behoud populatie of omvang/kwaliteit leefgebied; > uitbreiding populatie of toename omvang/verbetering kwaliteit leefgebied (In de kolommen 'omvang en kwaliteit leefgebied' voor IHD en Trend staan twee aanduidingen: de eerste heeft betrekking op de omvang van leefgebied en de tweede op de kwaliteit van leefgebied)

Doelbereik: () mogelijk; ja doel behaald; nee doel niet behaald; ? onbekend

Trends: () mogelijk; 0 stabiel; + positief; - negatief; ? onbekend

*: regionaal doel voor alle Deltawateren / subdoel Hollands Diep

De instandhoudingsdoelstelling voor **lepelaar** betreft behoud van omvang en kwaliteit van leefgebied voor een populatie van gemiddeld 40 broedparen. Met de huidige aantallen (156) wordt ruim voldaan aan de instandhoudingsdoelstelling voor populatieomvang. Momenteel zijn er geen knelpunten bekend voor lepelaar, het gebied heeft voldoende draagkracht. De huidige staat van instandhouding van de **kluut** als broedvogel is negatiever. Met huidige aantallen wordt niet voldaan aan de instandhoudingsdoelstelling voor populatieomvang en is de trend in populatieaantallen negatief. Aan de doelstelling voor omvang en kwaliteit van leefgebied wordt niet voldaan. In de evaluatie van het beheerplan wordt gesteld dat vanwege successie oorspronkelijke broedplaatsen ongeschikt worden, waarmee de kwaliteit afneemt en uiteindelijk ook het areaal. Door gebrek aan dynamiek ontstaan er minder of geen nieuwe geschikte pionierssituaties. In de huidige situatie zijn er nog maar weinig locaties die voldoen aan de biotoopeisen, waarmee gesteld kan worden dat kwaliteit en areaal van broedgebied zijn afgenomen.

- *Niet-broedvogels*

Hollands Diep is aangewezen voor 8 soorten niet-broedvogel Vogelrichtlijnsoorten, met name ganzen en eenden. De

instandhoudingsdoelstellingen en het huidige doelbereik van deze broedvogels zijn weergegeven in tabel 2.4.

Tabel 2.4 | Instandhoudingsdoelstellingen niet-broedvogels

Niet-broedvogels	F*	IHD		Trend		Doel behaald?	
		Populatie omvang	Omvang en kwaliteit leefgebied	Populatie	Omvang en kwaliteit leefgebied	Populatie	Omvang en kwaliteit leefgebied
Lepelaar	f	4	=/=	+	(0/0)	ja, 43	(ja)
Krakeend	f	230	=/=	+	(0/0)	ja, 1.069	(ja)
Wilde eend	f	1.900	=/=	-	(0/0)	nee, 678	(ja)
Kuifeend	f	1.300	=/=	+	(0/-)	ja, 1.742	(ja)
Kolgans	f	660	=/=	-	(0/?)	nee, 295	(nee)
	s+r		=/=	?	(?/?)	n.v.t.	?
Grauwe gans	f	1.200	=/=	+	(0/0)	ja, 3.261	(ja)
	s+r		=/=	?	(?/?)	n.v.t.	?
Brandgans	f	160	=/=	+	(0/0)	ja, 430	(ja)
	s+r		=/=	?	(?/?)	n.v.t.	?
Smient	f	540	=/=	?	(?/?)	n.v.t.	(nee)
	s+r		=/=	-	(0/-)	nee, 101	(nee)

*Gebiedsfunctie: s+r slaap- en rustplaats; f foerageergebied

IHD: instandhoudingsdoel; = behoud populatie of omvang/kwaliteit leefgebied; > uitbreiding populatie of toename omvang/verbetering kwaliteit leefgebied (In de kolommen 'omvang en kwaliteit leefgebied' voor IHD en Trend staan twee aanduidingen: de eerste heeft betrekking op de omvang van leefgebied en de tweede op de kwaliteit van leefgebied)

Doelbereik: () mogelijk; ja doel behaald; nee doel niet behaald; ? onbekend

Trends: () mogelijk; 0 stabiel; + positief; - negatief; ? onbekend

De huidige aantallen van **lepelaar** en **krakeend** liggen ruimschoots boven de doelstellingen. Voor de **kuifeend** wordt sinds 2012 het doelaantal behaald, en de huidige aantallen van kuifeend liggen daarmee ook boven de doelstelling. De doelstelling voor de populatieomvang van **wilde eend** wordt niet gehaald, met name door externe factoren. Voor deze soorten zijn er geen knelpunten bekend die negatief effect kunnen hebben op omvang en kwaliteit van leefgebied.

De doelaantallen voor de foerageerfunctie van het gebied voor **brandgans** en **grauwe gans** worden ruimschoots gehaald, die voor **kolgans** niet. De trend voor brandgans en grauwe gans is sinds 2004 positief. Foeragerende kolganzen laten een negatieve trend zien. Het doelbereik (aantal) voor foeragerende smienten en de trends in de populatieaantallen is onbekend. Doelbereik voor **smienten** die in het gebied slapen-/rusten wordt niet behaald en de trend is negatief. De functie van het gebied als rustgebied voor brandgans, grauwe gans en kolgans is niet gekwalificeerd vanwege onvoldoende telgegevens hierover. Het leefgebied voor brandgans en grauwe gans voldoet in omvang en/of kwaliteit aan de instandhoudingsdoelstelling. Voor Kolgans is dit onduidelijk, trends zijn onbekend. De kwaliteit van rustgebied van smient, die overdag op open water rust, wordt beïnvloed door de toenemende recreatiedruk. Waterrecreatie en sportvisserij nemen toe in het gebied, en recreanten en met name vissers zijn ook 's nachts aanwezig. Dit resulteert in een afname van geschikte rustgebieden.

2.3. Opgaven geactualiseerd beheerplan

Op basis van de analyse naar de huidige situatie in het gebied Hollands Diep zoals beschreven in paragraaf 2.2, is bepaald welke opgave er ligt om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen. Hieronder is daar een samenvatting van gegeven. Een verdere uitwerking van deze opgave volgt in het kader van het MER.

- *Habitattypen*

Uit tabel 2.1 blijkt dat voor alle habitattypen de doelen niet of slechts deels behaald zijn. In alle gevallen betekent dit dat er een opgave is: daar waar doelen behaald zijn (aangemerkt als 'ja' in de tabel) zit de opgave in principe in het behouden van de situatie. Daar waar de doelen nog niet bereikt zijn (aangemerkt als 'nee' in de tabel), is de opgave gericht op verbetering van kwaliteit en/of uitbreiden van oppervlak. Alleen voor de oppervlakte van vochtige alluviale bossen geldt dat de huidige oppervlakte behouden moet worden. Voor alle 3 habitattypen is er een verbeteringsopgave voor kwaliteit. Daarnaast geldt er een uitbreidingsopgave voor oppervlak voor slikkige rivieroever en ruigten en zomen (harig wilgenroosje). Samengevat komen de volgende opgaven naar voren:

- Opgave behouden oppervlak: H91E0A Vochtige alluviale bossen;
- Opgave behouden kwaliteit: geen;
- Opgave uitbreiden oppervlak: H3270 slikkige rivieroever, H6430B ruigten en zomen (harig wilgenroosje);
- Opgave verbeteren kwaliteit: H3270 slikkige rivieroever, H6430B ruigten en zomen (harig wilgenroosje) en H91E0A Vochtige alluviale bossen.

- *Habitatrichtlijnsoorten*

Uit tabel 2.2 blijkt dat voor alle habitatrichtlijnsoorten de doelen niet of slechts deels behaald zijn. In alle gevallen betekent dit dat er een opgave is: daar waar doelen behaald zijn (aangemerkt als 'ja' in de tabel) zit de opgave in principe in het behouden van de situatie. Daar waar de doelen nog niet bereikt zijn (aangemerkt als 'nee' in de tabel), is de opgave gericht op uitbreiding populatie en/of verbetering van kwaliteit en/of uitbreiden van oppervlak. Dit betekent dat voor 2 soorten een opgave geldt voor een uitbreiding van de populatie. Daarnaast geldt voor de noordse woelmuis een opgave om de omvang van het leefgebied uit te breiden en de kwaliteit van leefgebied te verbeteren. Voor de bever geldt een opgave om de huidige situatie qua populatie en omvang en kwaliteit van leefgebied in principe te behouden. Voor grote modderkruiper geldt eveneens de opgave voor behoud van omvang en kwaliteit van leefgebied. Voor een aantal soorten is onduidelijk of het doel behaald is, dit is in de tabel aangegeven met een vraagteken. Samengevat komen de volgende opgaven naar voren:

- Opgave behouden populatie: H1337 bever;
- Opgave behouden omvang en kwaliteit leefgebied: H1145 grote modderkruiper, H1337 bever, H1095 zeeprk, H1099 rivierprk, H1103 elft, H1106 zalm, H1103 fint;
- Opgave uitbreiden populatie: H1340 noordse woelmuis, H1145 grote modderkruiper;

- Opgave uitbreiden omvang en/of verbeteren kwaliteit leefgebied: H1340 noordse woelmuis;
- Opgave populatie onbekend: H1095 zeeprik, H1099 rivierprik, H1103 elft, H1103 fint, H1106 zalm, H1134 bittervoorn, H1149 kleine modderkruiper;
- Opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend: HH1134 bittervoorn, H1149 kleine modderkruiper.

- *Broedvogels*

Uit tabel 2.3 blijkt dat voor lepelaar de doelen behaald zijn. Voor kluut is dit niet het geval. In alle gevallen betekent dit dat er een opgave is: daar waar doelen behaald zijn (aangemerkt als 'ja' in de tabel) zit de opgave in principe in het behouden van de situatie. Daar waar de doelen nog niet bereikt zijn (aangemerkt als 'nee' in de tabel), is de opgave gericht op verbetering van kwaliteit en/of uitbreiden van oppervlak. Voor lepelaar geldt dat de huidige situatie behouden moet worden wat populatie en leefgebied betreft. Voor kluut geldt dat er een opgave is om de populatie uit te breiden en ook de omvang en kwaliteit van leefgebied te vergroten. Samengevat komen de volgende opgaven naar voren:

- Opgave behouden populatie: lepelaar;
- Opgave behouden omvang en kwaliteit leefgebied: lepelaar;
- Opgave uitbreiden populatie: kluut;
- Opgave verbeteren omvang en kwaliteit leefgebied: kluut.

- *Niet-broedvogels*

Uit tabel 2.4 blijkt dat voor vijf niet-broedvogels de doelen behaald zijn. Voor de andere niet-broedvogel is dat niet het geval of is dat onduidelijk. In alle gevallen betekent dit dat er een opgave is: daar waar doelen behaald zijn (aangemerkt als 'ja' in de tabel) zit de opgave in principe in het behouden van de situatie. Daar waar de doelen nog niet bereikt zijn (aangemerkt als 'nee' in de tabel), is de opgave gericht op uitbreiding populatie en/of verbetering van kwaliteit en/of uitbreiden van oppervlak. Voor 3 soorten geldt dat er een opgave is om de populatie uit te breiden en voor 5 soorten is er een opgave om de huidige populatie te behouden. Voor 2 soorten is er de opgave om de omvang en/of kwaliteit van leefgebied te vergroten, voor 6 soorten moet de omvang en/of kwaliteit van leefgebied worden behouden. Samengevat komen de volgende opgaven naar voren:

- Opgave behouden populatie: lepelaar, krakeend, kuifeend, grauwe gans en brandgans (foerageergebied);
- Opgave behouden omvang en kwaliteit leefgebied: lepelaar, krakeend, wilde eend, kuifeend, grauwe gans en brandgans (foerageergebied);
- Opgave uitbreiden populatie: wilde eend, kolgans (foerageergebied) en smient (foerageergebied en slaap- en rustplaats);
- Opgave uitbreiden omvang en kwaliteit leefgebied: kolgans (slaap- en rustplaats) en smient (slaap- en rustplaats);
- Opgave omvang en kwaliteit leefgebied onbekend: kolgans (slaap- en rustplaats), grauwe gans (slaap- en rustplaats), brandgans ((slaap- en rustplaats).

2.4. Uitgangspunten oplossingsrichtingen

Ten tijde van het opstellen van de NRD zijn er nog geen maatregelen bepaald, maar wel oplossingsrichtingen waarbinnen maatregelen nader uitgewerkt kunnen worden. De oplossingsrichtingen die mogelijk bijdragen aan het oplossen van de knelpunten en het behalen van de doelen kunnen worden onderscheiden in de volgende schaalniveaus: systeem, proces en patroon.

De volgende tabel geeft per doelgroep weer aan welke oplossingsrichtingen gedacht kan worden. Dit is een verkenning naar mogelijke oplossingsrichtingen, het zijn nadrukkelijk geen definitieve keuzes. In paragraaf 3.1 wordt toegelicht hoe het proces tot een voorkeursmaatregelpakket gaat verlopen.

Tabel 2.5 | Overzicht oplossingsrichtingen onderverdeeld naar systeem, proces en patroon

		Type oplossingsrichting / maatregelen		
Habitattype		Systeem	Proces	Patroon
Habitattype	Slikkige rivieroever H3270	Vergroting peildynamiek: aanpassing in het watersysteem.	Verondieping van oevers creëren in combinatie met vooroevers; toegankelijkheid recreanten beperken; toegankelijkheid ganzen beperken.	Vegetatiebeheer.
	Ruigten en zomen (harig wilgenroosje) H6430B	Vergroting peildynamiek: aanpassing in het watersysteem.	/	Verwijderen van exoten door vegetatiebeheer en maaiveldverlaging.
	Vochtige Alluviale bossen H91E0A	Vergroting peildynamiek: aanpassing in het watersysteem.	Stimuleren natuurlijke verjonging.	Vegetatiebeheer; mannelijke wilgenstekken planten.
Habitat-richtlijnsoort	Trekvisser	Aanpassen Kierbesluit; Maatregelen nemen buiten het Hollands Diep ter verbetering waterkwaliteit in het Hollands Diep.	Verbeteren zuurstofcondities, verminderen lozingen in de omgeving.	Verondiepen voor het realiseren van paaiplaatsen fint.
	Zoetwatervissen	/	Verwijderen van vegetatie en houopstanden direct langs de kreken.	Onderhouden van kreken en aanliggende (hout)opstanden; Op de Esscheplaat plas-dras zones inrichten, met ook liesgrasvegetaties die kunnen functioneren als paaigebied; Gesloten houden watersysteem Esscheplaat.
	Bever	/	/	/
	Noordse Woelmuis	Vergroting peildynamiek: Verbinden van actuele en potentiële leefgebieden.	Vernatten van leefgebied door peilopzet.	Vegetatiebeheer; Verbeteren connectiviteit leefgebieden.

		Type oplossingsrichting / maatregelen		
Broedvogels	Lepelaar	/	/	/
	Kluut	Vergroting peildynamiek.	Verlagen van platen.	Realisatie nieuwe eilanden met broedgebied; instellen/handhaven rustgebieden; Afrastering en verbeteren rattenbestrijding.
Niet-broedvogels	Watervogels van open water	/	Zonering / regulering van de recreatie in tijd en ruimte met name rond de kribben bij de zuidelijk gelegen gorzen.	/
	Watervogels van grasland	/	Optimaliseren foerageergebied die binnen Hollands Diep liggen maar buiten de Natura 2000-begrenzing (zuidoever), door het wegnemen van verjaging door agrariërs.	Capaciteit voor snel handelen bij een vogelgriep uitbraak.

3 Plan van aanpak voor het MER

3.1. Een MER in twee stappen: alternatieven/maatregelen

Het plan-MER moet redelijke alternatieven bevatten die op milieueffecten worden beoordeeld. Een redelijk alternatief is een alternatief dat voldoet aan de doelstellingen van het programma (in dit geval het beheerplan). In deze NRD worden maatregelen gezien als varianten en een maatregelenpakket als alternatief. Om tot een beheerplan te komen wordt een uitgebreid proces doorlopen. In grote lijnen wordt eerst bepaald hoe het gebied er nu voorstaat in verhouding tot de referentiedatum en de instandhoudingsdoelen en wordt vervolgens gekeken met welke maatregelen de instandhoudingsdoelen behaald kunnen worden of verslechtering ongedaan gemaakt kan worden. Vervolgens wordt met deze maatregelen een maatregelenpakket samengesteld, dat uiteindelijk in het beheerplan wordt vastgesteld.

Aangezien het nieuwe beheerplan in beginsel een werkingsduur van zes jaar heeft en hierbinnen niet alle instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden behaald, is een basisambitie geformuleerd.

De basisambitie is:

- Het zo snel mogelijk voldoen aan de behoudsdoelstellingen (stand van zaken ten tijde van aanwijzing);
- Dat in 2030 ten minste 30% van de doelstellingen die niet in goede toestand verkeren en waarvoor een goede toestand is gedefinieerd, verbeterd is naar een goede toestand; en
- Het geven van een doorkijk naar 60% van de doelstellingen in 2040 en ten minste 90% in 2050.

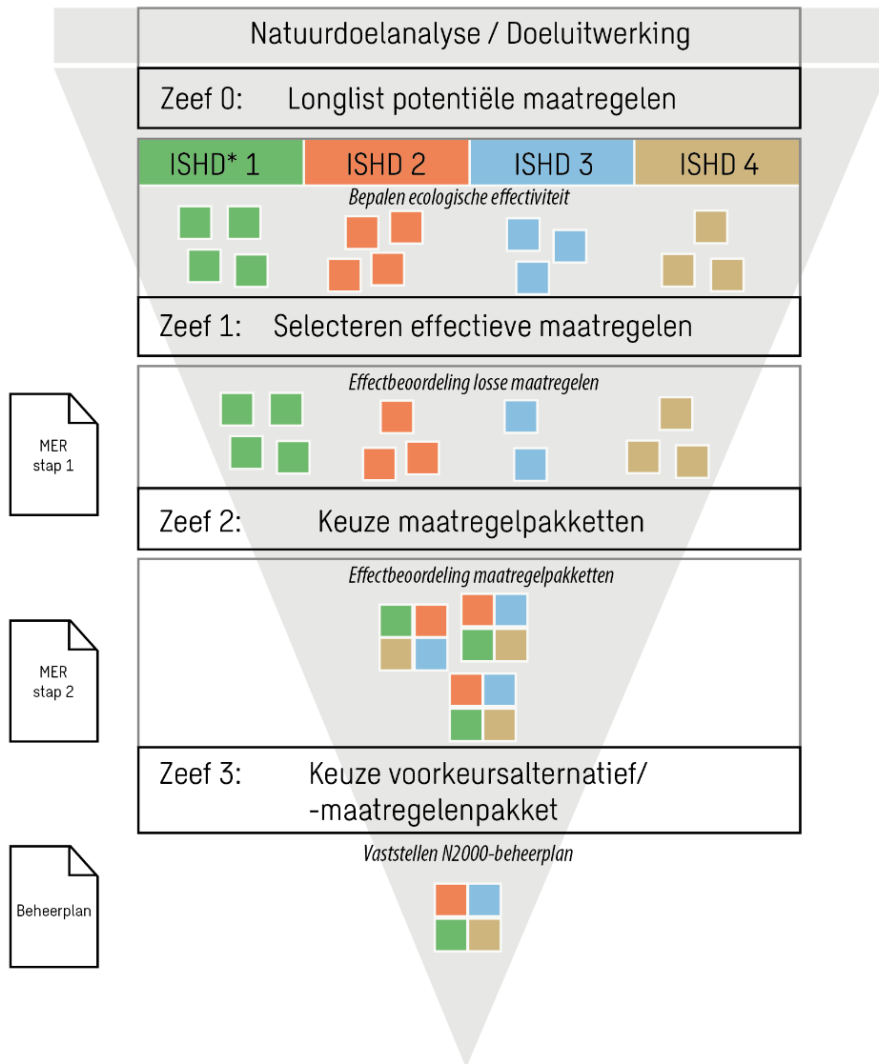
De basisambitie is geen harde eis, maar wordt gebruikt om de alternatieven te bepalen en effecten hiervan in het plan-MER inzichtelijk te krijgen.

Totstandkoming alternatieven en voorkeursalternatief

Het MER wordt op twee momenten ingezet om in dit proces de milieu-informatie in te brengen:

- Beoordeling losse maatregelen (varianten)
- Beoordeling maatregelenpakketten (alternatieven)

Figuur 3.1 toont de verschillende trechterstappen om te komen tot het geactualiseerde beheerplan voor Natura 2000-gebied Hollands Diep. De twee momenten waarop het MER wordt ingezet zijn vervolgens kort toegelicht.

*ISHD = instandhoudingsdoelstelling

Figuur 3.1 | Processchema totstandkoming Beheerplan Natura 2000 (het aantal maatregelen of maatregelpakketten kan variëren)

Zeef 0 en 1: Selecteren losse maatregelen

Op basis van de doeluitwerking komen eerst oplossingsrichtingen en vervolgens ook maatregelen naar voren om de instandhoudingsdoelstelling voor Natura 2000-gebied Hollands Diep te behalen. Er vindt in zeef 1 een selectie plaats van effectieve maatregelen (wel of niet effectief), waarna er een set aan losse maatregelen ontstaat voor habitattypen, Habitatrichtlijnsoorten, broedvogels en niet-broedvogels. Maatregelen kunnen betrekking hebben op drie verschillende niveaus: systeemniveau, proces-niveau of patroon-niveau. Alle drie de type maatregelen hebben tot doel om de specifieke locatie of omgeving waar een plantensoort of diersoort leeft of groeit (standplaats) te beïnvloeden. Met systeemmaatregelen wordt de standplaats indirect beïnvloed door aanpassingen aan het hele systeem waar deze standplaats onderdeel van uitmaakt. Dit zijn maatregelen die in een groter gebied tot verandering leidt. Bij het nemen van procesmaatregelen wordt de standplaats indirect

beïnvloed door in te grijpen in lokale processen. Tot slot richten patroonmaatregelen zicht direct op de standplaats, waardoor deze direct wordt beïnvloed. Hierbij gaat het vooral om beheer- en inrichtingsmaatregelen.

Zeef 2: Effectbeoordeling losse maatregelen

De losse maatregelen per instandhoudingsdoel worden op basis van expert-judgement beoordeeld op de aspecten zoals opgesomd in paragraaf 3.2 van deze NRD. Naast de mer-aspecten wordt daarbij ook gekeken naar aspecten die voor het beheerplan relevant zijn, zoals doelbereik, beheerbaarheid en effectiviteit. Deze beoordeling geeft op hoofdlijnen een overzicht van de potentiële effecten die de verschillende maatregelen naar verwachting kunnen hebben op de fysieke leefomgeving en van de haalbaarheid en mate van uitvoerbaarheid. Er wordt hierbij gebruik gemaakt van bestaande rapporten en kaartmateriaal. Met deze informatie kan in het beheerplanproces de vervolgstap worden gezet: het samenstellen van één of meerdere maatregelpakketten.

Zeef 3: Effectbeoordeling maatregelenpakketten

Op basis van de beoordeling van de maatregelen uit zeef 2 worden in het beheerplanproces verschillende maatregelenpakketten samengesteld. Deze maatregelenpakketten worden vervolgens in z'n totaliteit in het MER nader onderzocht op de impact op de fysieke leefomgeving en getoetst aan het doelbereik. In dit geval gaat het dus om de cumulatieve (gezamenlijke) effecten van de losse maatregelen in het pakket. Op basis van deze analyse kan vervolgens een voorkeursmaatregelenpakket gekozen worden. Bij de keuze van het voorkeursmaatregelenpakket is doelbereik (de vereisten vanuit de Vogel- en Habitatrictlijn) in principe leidend. Omdat in het MER meerdere alternatieven worden onderzocht om het doel te bereiken, weegt bij de keuze van het voorkeursmaatregelenpakket ook de informatie over de milieueffecten mee. Dit voorkeursmaatregelenpakket wordt in het beheerplan uitgewerkt en vastgesteld.

3.2. Te beoordelen (milieu)aspecten

In tabel 3.1 staan de aspecten beschreven die worden onderzocht in het MER. De effecten worden in de meeste gevallen **kwalitatief** beschreven. Het detailniveau van de effectbeoordeling sluit aan bij het detailniveau van de voorgestelde maatregelen in het te actualiseren beheerplan. Gezien het detailniveau van de uitwerking van de maatregelen, wordt bij de beoordeling van de milieuthema's geen onderscheid gemaakt tussen de realisatiefase en de gebruiksfase. In het MER wordt wel een korte beschrijving opgenomen met aandachtspunten voor de realisatiefase.

In de effectbeoordeling worden de effecten beschreven in het Natura 2000-gebied Hollands Diep en de omliggende omgeving (het studiegebied), tot waar zich mogelijke (milieu)effecten kunnen voordoen als gevolg van de maatregelen. Dit kan per milieuaspect verschillen en wordt in het MER nader toegelicht.

Tabel 3.1 | Beoordelingskader

Thema	Aspect	Criterium	Kwantitatieve of kwalitatieve beoordeling
Gezondheid			
Milieukwaliteit	Luchtkwaliteit	• Effecten op luchtkwaliteit (NO ₂ , PM ₁₀ , PM _{2,5} , stikstof), met name bij realisatie en beheer/onderhoud.	Kwalitatief
	Geluid	• Effecten op bovenwatergeluid en onderwatergeluid	Kwalitatief
Duurzaamheid			
Klimaatadaptatie	Droogte	• Robuustheid voor klimaatverandering	Kwalitatief
	Waterveiligheid	• Kans op en het gevolg van overstromingen en/of gevolgen voor doorstroming rivieren	Kwalitatief
	Wateroverlast	• Kans op het voorkomen van en de gevolgen van wateroverlast	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit			
Natuurlijke systemen	Bodem en ondergrond	• Effecten op bodemkwaliteit	Kwalitatief
	Grondwater	• Effecten op grondwaterkwaliteit	Kwalitatief
		• Effecten op grondwaterkwantiteit	Kwalitatief
	Oppervlaktewater	• Effecten op oppervlaktewaterkwaliteit (o.a. nutriënten, schadelijke stoffen, onderwatergeluid)	Kwalitatief
		• Effecten op oppervlaktewaterkwantiteit	Kwalitatief/kwantitatief
		• Effecten op het behalen van KRW-doelen	Kwalitatief
• Effecten op zoetwaterbeschikbaarheid		Kwalitatief	
Natuur (omliggende waarden)	Biodiversiteit	• Effecten op de staat van de biodiversiteit	Kwalitatief
		• Effecten op beschermde soorten	Kwalitatief
	Houtopstanden	• Effect op bestaande houtopstanden	Kwantitatief
	Areeal natuurgebieden	• Effecten op areaal en kwaliteit natuurgebieden (N2000 en NNN), inclusief effecten stikstofdepositie	Kwalitatief/kwantitatief
• Effecten op areaal en kwaliteit natuur buiten beschermde gebieden		Kwalitatief/kwantitatief	
Landschap en openbare ruimte	Landschap en cultuurhistorie	• Beïnvloeding gebiedskarakteristiek (landschappelijke lijnen, gebieden en elementen)	Kwalitatief
		• Effecten op areaal en kwaliteit van het landschap	Kwalitatief
		• Effecten op aanwezige cultuurhistorische waarden in het plan- en studiegebied (historische bouwkunde (monumentale waarden) en -geografie)	Kwalitatief
	Archeologie	• Effecten op archeologische waarden	Kwalitatief
	Aardkundige waarden	• Effect op aardkundige waarden	Kwalitatief

Economische kwaliteit			
Economie	Werkgelegenheid	<ul style="list-style-type: none"> • Effecten op grondgebruik • Effecten op werkfunctie (met name gericht op landbouw, visserij en scheepvaart) 	Kwalitatief/kwantitatief
	Mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> • Effecten op verkeersverbindingen (fietspaden, autowegen en spoorwegen) 	Kwalitatief
Sociale kwaliteit			
Wonen en woonomgeving	Wonen en welzijn	<ul style="list-style-type: none"> • Effecten op recreatiefunctie (aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van recreatie en groenvoorzieningen) 	Kwalitatief
		<ul style="list-style-type: none"> • Ruimtelijke kwaliteit (beleving) van het gebied na realisatie 	Kwalitatief
		<ul style="list-style-type: none"> • Effect op woonfunctie en bebouwing 	Kwalitatief
Haalbaarheid			
Kosten en uitvoerbaarheid	Kosten	<ul style="list-style-type: none"> • Kosten in de aanlegfase • Kosten in de gebruiksfase 	
	Uitvoerbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> • Beheersbaarheid • Handhaafbaarheid 	
Doelbereik			
Instandhoudingsdoelstelling	Verslechteringsverbod	<ul style="list-style-type: none"> • Voorkomen verslechtering 	Kwalitatief
	Instandhoudingsdoelen	<ul style="list-style-type: none"> • Behalen instandhoudingsdoelen 	Kwalitatief
	Robuustheid	<ul style="list-style-type: none"> • Bijdrage aan robuustheid (zekerheid, flexibiliteit, continuïteit en toekomstvastheid) 	Kwalitatief

3.3. Beoordelingsmethodiek

Het MER voert in twee stappen een effectbeoordeling uit (zeef 2 en zeef 3). Per zeef is de beoordelingsmethodiek anders.

Zeef 2: Effectbeoordeling losse maatregelen

In zeef 2 worden de effecten van de verschillende maatregelen per instandhoudingsdoel getoetst met behulp van een driepuntschaal (zie tabel 3.2) ten opzichte van de referentiesituatie (zie paragraaf 3.4). De effectieve maatregelen die volgen uit zeef 1 worden daarom niet enkel beoordeeld voor het thema natuur, maar ook voor andere thema's zoals opgenomen in tabel 3.1. Effectieve maatregelen voor natuurwaarden hebben namelijk niet per definitie ook een positief effect op bijvoorbeeld recreatie, wonen of mobiliteit.

Tabel 3.2 | Beoordelingsschaal zeef 2

Score	Betekenis
	De maatregel heeft waarschijnlijk aanzienlijke positieve effecten
	De maatregel heeft waarschijnlijk beperkte of geen effecten
	De maatregel heeft waarschijnlijk aanzienlijke nadelige effecten

Het resultaat van deze beoordeling is een overzichtstabel met daarin per aspect de beoordeling van een maatregel. Deze beoordeling vindt kwalitatief plaats op basis van expert judgement. De beoordeling is vooral bedoeld om de verschillen tussen de maatregelen te duiden, niet om de exacte effecten in beeld te krijgen. De informatie moet bijdragen aan het samenstellen van de maatregelpakketten. De manier waarop de maatregelenpakketten worden samengesteld (bijvoorbeeld op basis van snelst behalen doelbereik of minste negatieve maatschappelijke kosten) wordt bepaald op basis van de resultaten van deze zeef 2.

Zeef 3: Effectbeoordeling maatregelenpakketten

In zeef 3 worden de effecten van de voorgestelde maatregelenpakketten die zijn samengesteld op basis van de beoordeling uit zeef 2 in beeld gebracht. De effecten worden met plussen en minnen op een zevenpuntschaal beoordeeld (zie tabel 3.3) ten opzichte van de referentiesituatie (zie paragraaf 3.4). Voor de indicatoren waarvoor een (zeer) negatief effect verwacht wordt, zal in het MER ook een beoordeling worden gegeven na mitigerende en/of compenserende maatregelen.

Om de effecten van het beheerplan te kunnen bepalen ten opzichte van de referentiesituatie, is de referentiesituatie altijd het 0-punt. Een effect is namelijk ten opzichte van deze referentiesituatie neutraal, positief of negatief.

Tabel 3.3 | Beoordelingsschaal zeef 3

Score	Betekenis
++	Zeer positief effect ten opzichte van de referentiesituatie
+	Positief effect ten opzichte van de referentiesituatie
0/+	Beperkt positief effect ten opzichte van de referentiesituatie
0	Geen effect ten opzichte van de referentiesituatie
0/-	Beperkt negatief effect ten opzichte van de referentiesituatie
-	Negatief effect ten opzichte van de referentiesituatie
--	Zeer negatief effect ten opzichte van de referentiesituatie

3.4. Referentiesituatie MER

In het MER worden de effecten van (de maatregelen in) het beheerplan beoordeeld aan de hand van het beoordelingskader uit paragraaf 3.2. De effecten worden bepaald ten opzichte van de referentiesituatie. Dit is de huidige situatie inclusief autonome ontwikkelingen. Autonome ontwikkelingen zijn ruimtelijke ontwikkelingen waarover al een besluit is genomen en die ook ontwikkeld worden als het beheerplan niet wordt vastgesteld. Uitgangspunt hierbij is dat het beheer uit het lopende beheerplan wordt voortgezet. De referentiesituatie wordt voor het plangebied in het MER beschreven.

Voor de huidige situatie wordt uitgegaan van 2025, het jaar waarin het MER wordt opgesteld. Als referentiesituatie wordt 2034 gehanteerd: het jaar van aflopen van het nieuwe beheerplan (2028) + 6 jaar. Aangenomen wordt dat in dat jaar de meeste maatregelen in het beheerplan zijn uitgevoerd. Het kan zijn dat sommige maatregelen pas over een langere termijn uitgevoerd kunnen worden of tot effecten zullen leiden. Ook voor die maatregelen

wordt, om toch de effecten te kunnen beschrijven, uitgegaan van het fictief uitvoeren ervan in 2034.

Let op: in paragraaf 2.2 wordt gesproken van een referentiedatum ten opzichte waarvan het verslechteringsverbod geldt en ten opzichte waarvan de instandhoudingsdoelen gelden. Dit is dus een andere referentie dan de referentiesituatie die voor het MER wordt gebruikt.

Autonome ontwikkelingen

Bij de autonome ontwikkelingen waarmee in de referentiesituatie rekening wordt gehouden worden in ieder geval de maatregelen in het vigerende beheerplan meegenomen.

3.5. Relevante wetgeving en beleidskaders

Natura 2000-gebieden worden aangewezen op grond van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. Deze richtlijnen zijn geïmplementeerd in de Omgevingswet. Zoals beschreven in paragraaf 1.1 ligt hierin ook de grondslag tot het opstellen van een Natura 2000-beheerplan voor Natura 2000-gebieden. Naast genoemde Europese richtlijnen en de Omgevingswet zijn de volgende beleidskaders nog relevant voor het Natura 2000-gebied Hollands Diep:

- Kaderrichtlijn Water (KRW);
- Europese Natuurherstelverordening;
- Nationale Omgevingsvisie;
- Programma Natuur;
- Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW);
- Omgevingsvisie/-verordening provincie Zuid-Holland en Noord-Brabant;
- Regionaal Waterprogramma Zuid-Holland;
- Regionaal Water en Bodem programma 2022-2027 (provincie Noord-Brabant);
- Omgevingsplannen aangrenzende gemeenten (Dordrecht; Goeree-Overflakkee; Hoeksche Waard; Moerdijk).

In het MER wordt een uitgebreider beleidskader opgenomen waarin ook relevant beleid, wet- en regelgeving en richtlijnen voor de onderzoeksthema's in het MER wordt beschreven.

4 Vervolgproces en procedure

4.1. Voorbereiding vaststelling Natura 2000-beheerplan

De wettelijke mer-procedure bestaat uit een aantal stappen. Voor dit MER worden de volgende stappen doorlopen:

1. Raadplegen bestuursorganen: bestuursorganen (o.a. provincies, gemeenten, waterschappen) die met het beheerplan te maken krijgen, worden geraadpleegd. De NRD is het document waarmee deze raadpleging wordt uitgevoerd. Zij kunnen hun reactie op de inhoud van de NRD geven. Betrokken partijen (beheerorganisaties, grondgebruikers, grondeigenaren, etc.) worden in de gelegenheid gesteld zienswijzen in te dienen met betrekking tot de inhoud van het op te stellen MER. Daarnaast wordt de notitie gedurende een periode van 6 weken ter visie gelegd en kan er door een ieder (mondeling of schriftelijk) een zienswijze worden ingediend. Ook wordt er in deze fase advies van de Commissie mer en wettelijke adviseurs gevraagd. Op basis van de uitgebrachte adviezen en binnengekomen zienswijzen stelt het bevoegd gezag (Minister van I&W mede namens de staatssecretaris van Landbouw, visserij, voedselzekerheid en natuur (LVVN) en de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant) de reikwijdte en het detailniveau voor het MER vast.
2. Opstellen MER en ontwerpbeheerplan: op basis van de NRD en de reacties daarop wordt vervolgens het MER opgesteld. In het MER worden de milieueffecten van het beheerplan beschreven. Tevens wordt het ontwerpbeheerplan opgesteld.
3. Terinzagelegging MER en ontwerpbeheerplan: het MER en ontwerpbeheerplan liggen gedurende 6 weken ter inzage. Tijdens de tervisielegging kan een ieder mondeling of schriftelijk een reactie op de documenten geven. Tijdens deze periode wordt tevens aan de Commissie mer gevraagd het MER te toetsen en advies gevraagd aan de wettelijke adviseurs.
4. Vaststelling beheerplan: rekening houdend met eventueel ingediende zienswijzen stelt de minister van I&W het beheerplan vast.
5. Evaluatie en monitoring: nadat de maatregelen zijn uitgevoerd, dienen de werkelijk optredende milieueffecten in beeld te worden gebracht en geëvalueerd.

4.2. Participatie

Participatie

In het project worden verschillende belanghebbenden betrokken, zoals beheerders, economische/recreatieve gebruikers, omwonenden, gemeenten, belangenorganisaties en waterschappen. Voorafgaand aan de publicatie van de concept-NRD zijn er contacten geweest met betrokkenen uit verschillende sectoren, om te informeren, kennis te verkrijgen, belangen te begrijpen en wensen te inventariseren.

Ook in het vervolg van het project zullen er contacten zijn om raakvlakprojecten af te stemmen, issues te inventariseren en de omgeving

over potentiële maatregelen te informeren en te raadplegen. Dit zal gedaan worden in de vorm van interviews, werksessies en rondetafelgesprekken.

Communicatie tijdens de mer-procedure

Gedurende het proces van de plan-milieu-effectrapportage is transparante en tijdige communicatie met de omgeving van cruciaal belang. Om ervoor te zorgen dat alle belanghebbenden goed geïnformeerd zijn en de mogelijkheid hebben om hun mening te geven, worden verschillende communicatiemiddelen en -momenten ingezet.

Eén van de communicatiemiddelen is een informatiebijeenkomsten. Tijdens deze bijeenkomst krijgen omwonenden, lokale bedrijven en andere belanghebbenden de gelegenheid om geïnformeerd te worden over de voortgang van het project, de bevindingen uit de plan-MER en de mogelijke milieueffecten. Deze bijeenkomst biedt tevens een platform voor vragen en feedback. Ten behoeve van de terinzagelegging van de NRD wordt een informatiebijeenkomst georganiseerd.

Daarnaast biedt de website www.rwsnatura2000.nl algemene informatie over het Natura 2000-beheerplan proces. Hierop worden de laatste ontwikkelingen weergegeven.

Tijdens het proces wordt samengewerkt met alle direct betrokkenen, zoals beheerders, economische/recreatieve gebruikers, omwonenden, gemeenten, belangenorganisaties en waterschappen.

Reacties op de NRD

De publicatie van de NRD is onder andere bedoeld om burgers, belangengroepen en wettelijke adviseurs te informeren over de start van de mer-procedure. Na publicatie van deze NRD bestaat de mogelijkheid tot inspraak, gedurende de terinzage termijn van 6 weken. Iedereen kan zijn reactie (zienswijze) op de NRD geven. Na afloop van deze termijn worden de zienswijzen voorzien van een antwoord. Deze antwoorden worden gepubliceerd in een reactienota zienswijzen.

4.3. Bevoegd gezag

Tijdens de procedure is de minister van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) coördinerend bevoegd gezag, mede namens de staatssecretaris van Landbouw, visserij, voedselzekerheid en natuur (LVVN) en de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant.

5 Begrippenlijst

Begrip	Beschrijving
Aanwijzingsbesluit	Formeel besluit van de minister waarmee een Vogel- en/of Habitatrictlijngebied wordt aangewezen als Natura 2000-gebied (of een eerder besluit wordt gewijzigd). In het besluit worden begrenzing en instandhoudingsdoelstellingen voor het betreffende gebied vastgelegd. Dergelijke besluiten worden genomen op grond van artikel 2.44 Omgevingswet.
Commissie mer / Commissie voor de milieueffectrapportage	De Commissie mer adviseert, als onafhankelijk organisatie, over de inhoud van milieueffectrapporten. Een milieueffectrapport (MER) brengt de milieugevolgen van een project in beeld voordat de overheid een besluit over het project neemt.
MER	Milieueffectrapport (het rapport)
mer	milieueffectrapportage (de procedure)
Natura 2000	Europees ecologisch netwerk dat bestaat uit de speciale beschermingszones, bedoeld in artikel 4, eerste en tweede lid, van de vogelrichtlijn en artikel 1, onder I, van de habitatrictlijn.
Natura 2000-Beheerplan	Instrument voor de implementatie van Natura 2000 in Nederland.
Natura 2000-gebied	Gebied dat: <ul style="list-style-type: none"> a. door de bevoegde autoriteit van het land waarin het gebied is gelegen is aangewezen als speciale beschermingszone, ter uitvoering van de artikelen 3, tweede lid, onder a, en 4, eerste en tweede lid, van de vogelrichtlijn of de artikelen 3, tweede lid, en 4, vierde lid, van de habitatrictlijn, of; b. is opgenomen op de lijst van gebieden van communautair belang, bedoeld in artikel 4, tweede lid, van de habitatrictlijn.
NRD	notitie reikwijdte en detailniveau
Programma	Programma als bedoeld in afdeling 3.2 Omgevingswet. Een programma bevat, mede door de uitoefening van de taken en bevoegdheden, bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, voor een of meer onderdelen van de fysieke leefomgeving: <ul style="list-style-type: none"> a. een uitwerking van het te voeren beleid voor de ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming of het behoud daarvan, b. maatregelen om aan een of meer omgevingswaarden te voldoen of een of meer andere doelstellingen voor de fysieke leefomgeving te bereiken.
Zichtjaar	Het toekomstige jaar waarvoor in het MER de effecten worden bepaald (in beginsel 2034).